

685
Три-сѣтала

Radmila Kirm

29 РАЗЛОГ

О српско-хришћанском домаћем
васпитању.

Домаћи живот, или домаће васпитање и науке, то је темељ осећаја човечијег, које се уроде у младог нараштаја, и остају као природан дар и осећај у човека, не само у детињству и у младости свог живота, него домаће убеђење остаје успомена за цео живот човеку; и у старости својој опомиње се свога домаћег васпитања, и оцењује шта је било добро, шта ли неваљало, шта је корисно, а шта некорисно или штетно.

И тако лутајући са мислима својим, пропрати цео свој живот у младости. Помисли на оно што је оценио за добро. И то исто васпитање преноси на свој млади нараштај, и то се зове: домаћи или народњи обичај, или живот.

Узима и носи име народње. И тако се преноси од оца на сина, од мајке на ћерке, не

питајући никога, дал је тај домаћи живот, или домаће васпитање добро или зло (рђаво), корисно или штетно; служи ли за понос или понижење човечанству, хришћанству, народу и народњем имену, о томе нико рачуна не води. А узима на себе народње име, на служило то домаће васпитање како му драго, оно носи народњу заставу.

По домаћем животу, и по домаћем обичају пишу се историје народње, по којима се оцењује дух и карактер народњи, народњи осећаји и народње мисли, врлине и узвишености духовне.

По историјама се оцењују вредности и способности народа.

Историје подсећају и буде народњи дух, а исти је тај дух с којим је упојен човек у своме детињству у колеби, где су му мајка и отац причали, певали и проповедали у разним приликама и у разним околностима.

По томе се види, да је домаћи живот, и домаће васпитање, или обичаји најглавнија улога и чињеница у народњем духу; јер се не узимају за народње оне приче, које учитељ прича у школи, него је народње оно, што мајка пева

и прича детету, уз ватру у колеби, у пољу или у шуми. То се рачуна народње. И по томе се цени народ.

Из домаћег живота, зависи народу част или понижење, напредак или назадак. Благородан или високо уман, милосрдан или горд и свиреп, веран или неверан, побожан или безбожан; на коју је страну више наклоњен; каква му се оцена даје; у коју класу спада: то све зависи од домаћег живота.

Љубав народности своје, љубав народњих обичаја, уважење свега што је народње, најмилије и најскупоценије у човека уливено, то је у домаћем животу.

И ако природа врши своје, и свако вуче на своју страну, по срцу и по крви својој, онет домаће васпитање ублажи или више распали оне рођене осећаје и наклоности у човечијој крви.

На пример, ако је рођени зликовац, ублажава га и није тако опасан у друштву, ако је у благом духу васпитан. А благим духом рођен постаје благородни, по самој природи, и користан за друштво.

Из наведених разлога колико је могао човечији ум сватити и оценити, може се сваки

уверити о истинитости, оцени разлога, по духу и карактеру.

По томе треба да увиди сваки потребу доброга и кориснога домаћега васпитања, и ако нико на то пажњу не обраћа, или мисли своје к томе да обрати, и к бољем и правијем путу изведе.

Ако је тако било досад, време је да се и на то пажња обрати. А нарочито они који се брину за општу народну част и за напредак народњи, и који воде рачуна за дух народњи, каквим духом да се поји народ, какву цел да има, какве мисли да покреће, како би водили наступајуће људство правијем путу, како би могли бити од користи један другоме.

Да постану смирени, добродушни, милосрдни, правдољубиви, побожни и у сваком правцу узајамно поштовање и уважање један према другом да имају.

Љубав своје народности, поштовање и уважање својих народних обичаја.

Верност и љубав у своје хришћанске обичаје.

Поштовање и уважање својих верозаконских обреда, и о значају њиховог вршења.

У то име пишем књигу, која ће одгова-

рати напред објашњеној цели, и која ће служити за ширење и уливање девет побожних начела:

1. Начело: уливање побожног хришћанског духа;
2. Начело: уливање српског духа;
3. Начело: дух човечанства.
4. Начело: уливање духа љубави к правди и истини.
5. Начело: дух одбране од заблуде и обмане;
6. Начело: заштиту морала и стида.
7. Начело: узајамну друштвену љубав, поштовање и уважање човечанства.
8. Начело: заштиту свачијег права у опште, и свачије заштите.
9. Начело: узајамно поверење један у другога.

Ова се начела уливају читајући књигу: „Српско-хришћанско домаће васпитање“ која је од велике духовне и умне користи свакој кући свакој породици која се по овој књизи управља и по објашњењу ове књиге свој млади нараштај васпитава.

С тим ће доказати, да — љуби свој род и пород.

Доказаће, да љуби своју народност, свој српски језик, и своје народње обичаје.

С тим ће доказати, да је хришћанин, побожан, да љуби правду и истину.

С тим ће доказати, да жели добро и народу и држави у којој живи, спремајући великодушне суграђане, верним и тврдим карактером, храбрим духом упојен, одважан и озбиљан, убеђењем сталан, поуздан и верно правди на-клоњен.

Сва овде у разлогу објашњена начела показују узор човечанства, узор храбрости духовне, узор великодушности, узор племенитости, жељени, примљени, високо цењени, свуда и свакад од свију и свакога.

Па кад је тако нека тако буде.

Српско хришћанско домаће васпитање.

Дужност родитеља наспрам своје деце.

Родитељи ништа не могу више волети него своју децу. Родитељи никоме веће добро немогу желети, него својој деци.

За ништа ^{као и у срцу} се човек тако много не брине, као за своју децу.

Сваки његов поглед у своје дете, срце му буди у радости.

Свака помисао на своје дете њега храбри у нади, за добру будућност свога милог нараштаја, спремајући свој млади нараштај за наследника свога, који ће примити све духовне осећаје од својих родитеља.

Љубав у народности, љубав у све оно што су родитељи желели да буде њихов наследник.

Жеља је сваког родитеља: да његов млади нараштај буде духовно даровит, умно развијен, телесно снажан, материјално задовољан, морално

поштован, уважен међу осталима, цењен високо, изабран и одликован међу другима.

Као наследника бранити од сваке напасти противничке, што је душевно и морално од родитеља насљедио.

Да би лакше и сигурније родитељи успели, испунити жељу према своме љубљеном нараштају, потребно је: да му причају и говоре све оно што би помогло, да се жељени дух у младом нараштају улије.

Да би се тако племените, и високо цењене цели постигле, прва дужност оца и мајке јесте као Срби, да прво науче своју децу чисто српски говорити, јер се са српским говором и српски дух улива, српске мисли, српски осећаји и српским се духом дише.

И народности се распознају прво говором, т. ј. по језику, друго по обичају живота и треће по вероисповеди и вероисповедним обредима.

Зато је дужност родитеља, који жели добро своме нараштају, све то објаснити, како би непоколебљиво примио на себе народње име, и са српским именом да се дичи и поноси, испуњавајући српске народње обичаје, светкујући и уважавајући све српске старине и племените успомене.

Друга дужност оца и мајке јесте: васпитати своју децу у српско-хришћанском духу. Да би тим путем пошли, дужност је старијих, да не говоре пред децом срамотне речи, било из шале било из истине, или озбиљности. Строго ваља забрањивати да у кући пред децом, не говори нико неморалне речи, или приче. А и сваки да сам себи најстрожије забрани, срамотне или неморалне речи говорити, или причати. Тако исто, забранити младом нараштају да свашта говори, које речи не пристоје да се чују у кући доброг домаћина и верног хришћанина, јер неморалне речи доводе неморалне мисли, а мисли и речи побуде тело, и наводе на неморална дела. И телесно да сваки своје тело прикрива, јер и тело или очни вид побуђује мисли. Такво је понашање и праведно, и ш њим се заслужује уважање и поштовање. И то је прво за основ поштења.

Трећа дужност оца и мајке јесте, да поучавају децу на правдољубивост и побожност у хришћанском духу. Да не буду злобљиви, да су кротки, добродушни и милосрдни; да уливају у децу поштовање према сваком човеку, да објасне деци шта је стид и срамота, да уливају у децу да имаду стида и срама, да не раде

ниги говоре оно што је стидно, јер је стид нај-
скупоценији осећај и невидима сила у човека,
која задржава човека од сваког зла и неморал-
ног дела.

Стид човека држи на висини, не да му да
падне ниско, не да му да се понизи, не да му да
изговори неморалне и увредљиве речи, а не да
му ни да трни увреде.

Стид је сила, која човеку не да чинити дру-
гоме оно што није рад, да који други њему
чини или говори.

Зато је дужност оца — тако и мајке, да
улива у децу мисао, да имаду стида; а тако
исто и отац и мајка, дужни су имати стида од
своје деце, и стим да покажу пример млађима
шта је стид.

Стид човека приморава на поштовање пре-
ма другима, и с тим заслужује да га други по-
штује. Ако поштује и биће поштован: а који
не поштује не може бити поштован. Све што
човек ради, ради узајамно један према другом.

Дужност је родитеља, да свагда причају
деци о правди, да уливају правдољубивост у
млади нараштај.

А правда је то.

Не учини другоме оно, што нећеш да то
исто који теби други учини.

Узми на пример од самога себе.

Даклем: нећеш да ти који што год украде,
немој ни ти да украдеш.

Нећеш да ти који што год отме или при-
своји, — немој ни ти ни отети ни присвојити.

Нећеш да те који презре или увреди, —
немој никога ни презрети ни увредити.

Нећеш да те који превари са добрим ре-
чима, па зло да ти учини, — немој ни ти, ни
преварити, ни какво зло учинити.

Нећеш да те који из зависти оговара за
зло код других, — немој ни ти никога за зло
оговарати.

Нећеш да те који сматра за рђава чове-
ка, — немој ни ти никога за рђавог сматрати
док добро његова дела према другима не сазнаш
и о правом смислу оцену даш, размишљајући,
опширно и свестрано, да погрешно не оцениш,
или пристрасно, т. ј. противно правди.

Даклем шта оћеш?

Оћеш да те сваки поштује и уважава, —
свакога поштуј и уважавај као човека без ра-
зликe.

Волеш да буде сваки праведан према теби,

— буди и ти праведан према другима свима, те да с правом задобијеш њихову наклоност према теби.

Хоћеш да ти је сваки веран, што рекне да не одрекне, што ти обећа да испуни, кад ти се закуне да одржи заклетву.

Кад таки хоћеш да је други према теби, буди и ти таки према другима.

Ако оћеш да реч човечија буде непоколебљива стена, тврђа од сваког метала, на коју се може човек наслонити, — и ти тако држи твоју реч, јер ако човек сам своју реч не држи и не поштује, онда и сам не може бити поштован.

Неправда је, кад човек једно говори а друго ради.

У оште, помисли свакад на оно, што ти оћеш да теби други учини, учини ти другоме.

Какви оћеш да буде други према теби, буди и ти таки према другима.

То је право.

А што је право, треба да је узајамно.

По томе можеш знати шта је право, а шта је добро, јер човек свакад за себе мисли добро, па тако и за другога да суди, као кад би и за себе судио.

Кад ко некоме другом неправду учини помисли да је то теби учинио, јер који учини другоме неправду, учиниће и теби, ако не данас, а оно сутра.

Брани другога од неправде, и од свакога зла, па ће и тебе други. А и сам себе брани, да не паднеш у неправду. — — —

Бранити свакога и један другога узајамно, то је природна дужност човечија.

Правда је Богом дани, и природом рођени закон, по ком је цео свет дужан да се управља.

Правдом је човек Богу угодан.

Правдом човек душу спасава.

Правдом се човек прослави.

Правдом се Бог слави и свеце правдом прослави.

Правдољубив човек је од користи целом друштву а највише сам себи.

Правда је Богом дани и природом рођени устав целога света.

Правда је пут, по ком треба цео свет и сваки да се управља.

Правда је свачија заштита. Правда је свачија одбрана и свачија сила.

Правда треба да је господар у свакој држави, у свакој вароши, у сваком селу и у сваком дому човечијем.

Правда сваког човека узима под заштиту, Правдом добија слабији од јачега своју зараду (заслугу).

Правдом се сваки прославља, а неправдом сваки је презрен и осуђен. Правда дели свакоме по заслуги и плаћа.

Правда је Богом дани, природом рођени цар овога света.

Правда суди и осуђује. Правда казни. Правда помилује. Правда награђује.

Кад се каже да је право што је учињено, онда је свачије срце задовољно и радосно.

Правда је цар. Велики, силан, моћан, славан, уважен и љубљен, свуда и од свакога и на сваком месту.

Па и тако велики, силни, моћни и многољубљени цар, има и он непријатеља и противника, и то опасног, презреног од свакога, осуђеног од свакога и од целог света. Цар свију зала на свету, то се зове: неправда.

Даклем, и правда и неправда имају своје љубитеље и присталице и поштоваоце.... Па за то се и боре један противу другог, и вечито царују, и често мењају своје име у замени: правда са неправдом, а неправда са правдом.

То је пример, који нам показује, да постоји непрестана борба противу неправде.

Правда нас позивље на борбу, за одбрану против неправде.

Зато је потребно да млади нараштај поучавамо и објашњавамо му шта је правда а шта је неправда, да уме оценити, да неби погрешно сватио и погрешно судио, како о другима тако и о — самом себи.

Да љуби правду, а да мрзи неправду, — то је задатак овој књизи да објасни са разлогом да сваки распозна правду од неправде. Правду бранити неправду презрети то је дужност свакога човека.

Све се други закони мењају, рађају се и умиру, јер и људи стварају по својој ћуди и сили, па како се људска ћуд и сила мења и губи, тако се и њихови закони мењају и губе, и сасвим их нестаје. А правда остаје, и побеђује, јер је непроменљива.

Правда је темељ целог света, правда је основ свакога начела.

Умети судити по правди и праву и истинити правду оценити, и по правди мислити, и сам о себи судити и истинити правду изрећи, и то није лако; јер и правда долази у искушење, јер неправдољубиви изопачавају мисли

товечије и називљу неправду правдом, а правду неправдом, и одводе на странпутицу ум човечији.

Зато је дужност родитеља, да својим млађима уливају дух правде, побожност и смиреност. —

Побожност човека чува, да не падне у искушење. Ко није побожан, није ни праведан, а сваки је побожан, који је правдољубив.

Правда је мудрост, правда је племенитост.

Да би отац и мајка своју децу упојили духом правде и побожности и улили им љубав к човечанству, љубав к народности, љубав к хришћанству, љубав к српству, обавезни су по самој природи испуњавати све хришћанске уредбе, верозаконске прописе, хришћанске обичаје и обреде вероисповедне, за такву цель потребно је за сваки празник, за сваки дан светковине причати деци својој значај тога дана, учити их на поштовање хришћанских празника и народних светковина. Причати им о српским старинама, српским славама и величинама и српско-хришћанским врлинама.

Правац будућем нараштају зависи од домаћег живота, и друштвеног разговора, друштвених састанака, и фамилијарних обичаја.

Домаће васпитање то је начелни будући живот младом или новом нараштају.

Да би се у овој књизи поменути и означени племенити осећај према човечанству, у народу уродио и народном својином постао и народње име на се узео, — треба да се у школи чита, учи и објашњава, а у кући мајка и отац деци да причају и у пракци то изводе, те тако да се то у младог човека уроди; јер што се из куће у школу донесе, то је народно, и што се са села, из шуме, брда и из долине донесе у вароши на углед, каже се, да је народ донео, народно и јесте — и народно и остаје, и т. д.; а из школе што изађе каже се да је школа (наука) донела; а кад школа или наука прича што је народње, прича, што је у село или са села донешено, чињено рађено и у животу сеоском практиковано.

Да би сваки отац или мајка улили у свој млађи нараштај, хришћански или српски дух, треба да у својој кући живе по хришћанском или српском обичају, ако желе свако добро своме роду и породу.

Свакој хришћанској фамилији потребно је имати у свом дому: икону, кандило, кадоницу и свећу воштаницу.

Отац или мајка, треба да свако јутро позивљу децу, да се умију, да оперу руке и лице ладном водом, и по томе пред иконом да се прекрете и Богу помоле. Том приликом да науче децу, да се прекрете лепо, да направе знак крета на себи, т. ј.: на челу, на срцу и испод прсију десно и лево под рамена, тако се чини знак крета, знак поштовања и побожности, говорећи: Во имја отца, и сина, и свјатаго духа, амин. Кретећи се десном руком, са три прста: дебели (палац) и друга два до њега, скупљени један до другога код ноката.

Та три прста представљају знак свете тројице, и коју спомињемо кретећи се. Крет је знамење и печат хришћанства, а хришћанство, значи побожност. Кад се човек прекрети, помисли на Бога свемогућег, помисли на правду и искреност, запроси божју љубав и помоћ, по Божјој наредби да му се управљају мисли, да му води доброј цели, да га свемогући Бог сачува од сваког зла, од искушења, од видиме и невидиме напасти.

Шта значи икона, пред којом се кретимо, и коју поштујемо?

Икона се зове побожна слика, на којој видимо слику Бога у виду човека, или слику Богу угодника или мученика, који су божју правду бранили, а свако зло и неправду трпели. И Бог је испослао своју силу у својим верним слугама и дао им моћ, да чудеса чине, и да Божије име славе. И они се називљу свеци, преко којих је сам Бог чудеса чинио, која су дела и чудеса уписана у знање вероисповеди и по примеру и науци Богу угодника се врши верозаконски обред у цркви хришћанској и православној.

Зашто се зове хришћанска црква?

Хришћанска се зове зато, што Христа верује и Христове науке проповеда. На основу тога Срби носе име по вероисповеди: православни Хришћани.

Православни се зову за то, што правду Христову славе, и славећи правду Христову, пропраћају православноу Христову науку у свој млади нараштај. И црквени хришћански обред врше по науци првих хришћанских апостола, и од Христа први пут установљену хришћанску

православну верозаконску науку. И црквени обред врши се по првој Христовој науци, као што су Христови апостоли нашим и нама у наслеђство оставили.

За успомену и поштовање тих Богу угодника, нацрта се њихов лик на дрвету или на хартији или на платну и то се зове икона, и носи име по слици.

Дакле ми се не клањамо ни дрвету на коме је слика ни хартији обојадисаној, нити то обожавамо.

Ми обожавамо она божанствена дела и чудеса, на која помишљамо кад погледамо у те слике.

Због божанствених дела и чудеса ми поштујемо слике оних људи, којима је Бог дао да чудеса чине.

Са страхопоштовањем љубимо оне слике божанствене, за знак, да љубимо и поштујемо њихова дела, примамо их у душу нашу за знак побожности и признања.

Кандило и свећу, које палимо пред иконе, значи исто поштовање иконе, пред којом палимо свећу, или кандило. Ми то представљамо себи да смо пред Богом упалили. Кад погледамо у

слику Божију или Богу угодника, сетимо се и помислимо на самога Бога, или Богу угодника, и за њихова дела и божанствена чудеса.

Тако себи представљамо да Бог, или Богу угодник, светац, који све види и зна, тако исто зна и наше мисли, познаје наше цели, и види наша дела, рђава и добра, свуда и на сваком месту. Тако исто види и нашу свећу, наша кандила, у којој цели и с којим мислима, каквим срцем ми пред иконом, то јест пред Божијим ликом палимо за знак поштовања и правдољубља.

Бог видећи свећу или кандило да гори, сети се оног, који је то принео, у каквој цели, сети се за његова добра или зла дела, услиша му молитву, не би ли за добро му дело награду дао а за зла милости у Бога испросио.

То је хришћанска мисао и цел, и сам Бог у тој цели чудеса чини, милости шиље својим слугама, и награду по заслуги, свакоме по труду и по цели.

Зато је дужност у свакој српској хришћанској кући, имати иконе, и пред њима кандило и свећу палити ако не сваки дан, оно бар у очи празника на вечерњу и изјутра на јутрењу.

Икона у кући се меће на дувар према истоку, тако да кад ~~воће~~ да се Богу помоли, да се човек окрене лицем у ~~лице~~ икони. Лице иконе је окренуто западу, а лице човека истоку.

Исток се зове она страна, од куд сунце излази из јутра, и онда гледа лицем у лице икони, на Бога помисли и Богу се помоли.

И по томе што се лицем окренемо истоку, кад се Богу молимо, називљемо се: источни хришћани.

Тако су дужни и отац и мајка да науче по њиховом примеру, своју децу, да се крете и Богу моле јутром и вечером, и то пред спавање и јутром. Кад се устане, прва је дужност умити лице и руке, и Богу се помолити а тако исто и пред ручком и вечером.

После вечере пред спавање стати пред икону, скинути капу, Богу се помолити, прекрстити се три пута као знак благодарности за дневну благодат божију, и просити свемогућега закриље, да нас сачува од сваке ноћне, мрачне опасности, при обустављању мисли, и одмору телесном и душевном, да се здрави и весели пробудимо, прелазећи из једног дана у други.

Тако прелазећи из једног дана у други и отац и мајка прелазе из једне дужности у другу према свом младом нараштају.

Као што се млади нараштај телесно развија тако се и обвезе и дужности старијег према млађима све више умножавају.

Човечија кућевна општа дужност јесте: да сваки свакога, и један другога поздрављају, у име Бога и Божиим именом, и тако из јутра пошто умије лице и руке, и Богу се помоли, да се поздраве сви укућани међу собом и један с другим, са добро јутро, а поздрављени одговориће, да Бог да добро јутро, или Бог вам помогао.

Преко дан поздрављати се са: помози Бог или помаже Бог.

Поздрављени одговара: Бог вам помогао.

А пред ноћ, и у вечер: са добар вече, или добар вечер. Поздрављени одговара: Бог вам добро дао или Бог вам помогао.

Тако се поздрављају укућани, у својој кући, тако се поздрављају и у кући и у пољу, и на путу, гди се год који с којим сретне или састане.

При сваком rastankу поздравити се, са збогом, и тако сваки који полази изјављује жељу, да остану (т. ј. они који остају) с богом. А они опет изјављују жељу ономе или онима, који полазе, да иду с богом, т. ј. да им је Бог заштитник у путу и у постизавању цели.

То су племенити осећаји, изрази и дужности човечанства.

Са таквим узвишеним и побожним изразима приближавају се један другоме, а исто и при удаљавању, и са таквим се изразима улива љубав и узајамно поштовање једнога према другом и важност међу људством, не правећи никакву разлику. То су истинити хришћански осећаји и цели које се рађају у хришћанском дому. —

Дужност је свакога хришћанина, љубити своје хришћанске вероисповеди, поштовати и уважавати своје верозаконске обреде, и у опште све хришћанске обичаје, и светковине, управљати своје домаће васпитање у српско-хришћанској кући у побожности, правдољубивости и узајамном поштовању према свима и свакоме.

На основу тако побожних начела и убеђења дужност је свакога хришћанина, а наро-

чито родитеља, да иду по могућности чешће у цркву, или сваке недеље (седнице) и празника, да би тиме показали пример и прилику, да и деца иду у цркву, да чују поуке хришћанске добродетељи, деца (млади нараштај) да виде и чују начин живота својих родитеља, т. ј. верозаконско веровање, па да и они сами то чине и поштују као светињу. Зато је дужност родитељска: да причају деци све оно, што им може бити од користи у умном развиту.

Говорити деци српски, певати им српске и хришћанске верозаконске песме и тиме уливати љубав у народност српску. Са српским говором песмама и обичајима хришћанским, и са упознавањем са српском прошлешћу улива се љубав према хришћанству, љубав према српству, а из љубави рађа се верност према народности и отаџбини.

Који љуби своју народност и своју отаџбину, дужан је и свој млади нараштај на то учити и навикнути на све обичаје хришћанске народне и кућевне.

Учењем на вршење хришћанских обичаја, обреда и молитава побожних, улива се правдо-

љубивост, милосрдност, скромност и узајамно поштовање према свакоме; тиме постаје човек способан за савет, за поверење, поуздан у сигурној речи, и добија свако поштовање. Са таквом науком постаје човек поверљив, поуздан, и способан добра чинити а од зла бранити се и чувати.

Човеку је потребно великодушно свако добро чинити, а исто тако са мудрошћу од сваког зла умети сачувати се и уклонити без опасности.

Верозаконски духовни разлог и објашњење о значају верозаконских обреда

Српско хришћанска духовна дужност јесте ићи сваке недеље и празника у цркву.

Црква се зове зграда озидаана у цели побожној где се поворођени пред људства крсти и у хришћанство уводи. У то име уважавамо је као дом божји.

Крштење значи Бога познавање и признање духа светог, кога свештеник призиваје при освећењу воде. Купање младенца у води, значи уливање духа светог у душу и у крв младенца који ће га чувати, да не падне у саблазан и неправду, чувајући га од сваког видимог и невидимог зла, водећи му ум и ход целог живота истинитој правди а по божјој вољи. То место или зграда зове се црква, која неведеа опростај греха за покајање од злих дела.

Покајање значи ступање од злог дела на добро.

Црква се зове зграда, где се свака реч Христова прича, где се свака добра дела, Богу угодника, мученика, апостола и светитеља, исповедају у говору, певању и читању.

Знакови обреда, хришћанства, побожности правде, врше се у чину и у ображају, то се место зове црква или богомоља, место где се скупљају сви, да се сваки за себе и за своје Богу помоли. А свештеник за све у опште, за цео народ и цео свет, проси од Бога опроштај грехова, спасење душе и избављење од сваког зла. Проси у Бога, да испошље сваку благодат на земљу, на уживљење целог рода човечанског. Моли се за мир и братство, слогу и љубав између целог рода човечанског.

Моли се и проси у Бога за све, што је добро по народ и по државу и њеног владоца. Свештеник при вршењу верозаконских обреда, у сваком погледу исте молитве прати.

После свршене литургије (молитве) свештеник даје нафору (залогај хлеба); то значи, да све што се исповеда у цркви и сва дела Христова представља хлеб, као тело Христово. И тело телом примам и душу храним страхопоштовањем.

У цркви свештеник и причешћује са вином које представља крв христову.

Причест значи крв Христова, и примајући причест у себе, коју свештеник даје својој верноме који се нарочито спремао постом, бар седам дана, и исповедао, значи: примам крв христову у себе, ујединив крв своју са крвљу христовом. Телом, душом и свима осећајима мојим, верујем у Христа.

Примам у себе хришћански црквени обред, (у светим тајнама). Примајући се обричем провести мој живот по наукама христовим, које се у цркви исповедају; живити и чинити по примеру Христове науке; правду љубити, правде чинити, а за уверење пост издржавати. И тако живећи и примајући причест, значи опроштење грехова.

Пост значи живити по наукама и примеру Христовом.

Христос је постио пред пасху, па за то и ми да би показали, да по христовом примеру живимо, и чинимо, дужан је сваки хришћанин постити четири поста у години, јер Христос не тражи ништа, него веру у науке његове. И то ваља показати делом, а то је дело у посту и у

правдољубљу и милосрђу. И по томе дужан је свакога поста поведати се и причестити.

Исповед значи, искати пред свештеником све што мисли да је човек учинио, а суди да није требало учинити, јер није рад да који други њему то учини, или је учинио нешто, што закон хришћански забрањује. То се зове признање или покајање.

Свештеник саслушавши човекове погрешке, каже му све што је грех. И што је грех, да то други пут не учини. Поуком га одвраћа од сваког зла и неправедног дела, упућујући га на покајање. Прочтавши му десет заповеди божјих, протумачивши му у правом смислу шта забрањује Бог у ових десет заповеди, и то човек не треба да чини. Не чини ти другоме, и други теби неће учинити.

Хришћани посте четири поста четири пута у години. Пред велике празнике, т. ј. пост пред празник Рождества Христовог. С тим постом, доказујемо и признајемо да је Христос исти син Божји и Бог свему на свету. У знак вере и призивања пости хришћанин шест седмица исповеда се и причешћује се.

Рождество Христово нам показује Бога истинскога, који се родио као човек, у човечијем телу од самога духа светог. Оно нам показује да је Бог једини свемогући, и да је у виду човека.

Овај пример нам показује даље, да се је Христос Бог родио као син божји у виду човека, да нам објасни, шта је Бог, и какви вид има, да не би људство тумачило и погрешно разумевало име божје, и да не би себи у другом облику представљало Божји вид, (које је до онда и бивало, т. ј. идолопоклонство).

За усмену божанственог празника, празнује се (светкује) три дана Рождество Христово.

И Хришћани се поздрављају један са другим осам дана са поздравом: „Христос се роди.“

Поздрављени одговара: „Во истину се роди.“

Тај се обичај хришћански испуњава код свију хришћанских народа, а највише код Срба Хришћана.

Пост пред празник Воскресенија (Пасха). Тај је пост најзначајнији, и овим постом доказује Хришћанин, да верује у Христа, и да

се гнуша свију неправда, што су Јевреји са Христом чинили.

У име опроштења грехова, — пости седам седмица, исповеда се и причести се. И са тим обредом доказује да је Хришћанин православни чекајући пасху са радошћу.

За успомену Христовог воскресeња, вели се: „Христос воскрес.“

Пост пред пасху (воскресеније), зове се велики пост. Велики се зове зато, што је у тим данима Христос највећа чудеса чинио, а највише противника имао, који су све што је право и добро чинио Христос, противно разумевали његове речи. И Јевреји, у место награде признањем и веровањем у христове науке и у христова дела, која су описана у јеванђељу, они су радили све противно и све више и веће неправде чинили. И том приликом да се позна и одликује који је Хришћанин а који Јеврејин, који верује Христа а који не верује:

они који су веровали Христа, назвали су се Хришћани; а који нису веровали, они су се звали Јевреји.

Хришћани видевши како Христос и његови апостоли живе у посту, не хтевши јести ни-

шта што је криво, што је телесно, него су јели само биље што из земље расте; а гнушајући се дела јеврејски, и незнабожачким, а верујући у Христа узму за пример живот Христов и његових апостола, и Хришћани почну постити.

Но тај поступак хришћански још више раздражи неверне Јевреје, који су имали светску власт. Тражише начина, како би још већа зла дела чинили над Хришћанима, гледајући на сваки начин да Хришћане омрсе, са месом и масним крвавим телесним јелом. Но и верни хришћани се реше да још чистије држе и боље утврде пост, верујући тврдо у Христа Бога, све су жртвовали и муке и свако зло трпели, и у Христа Бога, веру утврдили постом и мучкама, претрпљеним од Јевреја и незнабожаца за Христове науке.

Садашњи велики пост, постењ, подсећа нас на те прошлости, по ком примеру дужни смо следовати у посту и у добрим и праведним хришћанским делима.

У тим данима је Христос страдао, жртвовао себе за цео род човечији: буде продан, хуљен, псован, бијен, суђен, разпет, убијен и

сарањен. Бог страда као човек, страда од човечије заблуде.

Но и онда су рекли малоумни и нерасудни људи: „како то, да Бог од човека страда?“ „Зар је могуће да слаби свемогућег савлада?“

Но у овом примеру, Бог показа своја чудеса:

Није могуће да слаби свемогућег савлада, али није могуће човеку без неправде познати правду; није могуће без заблуде познати истину; без слабости познати јачега; без доброга познати шта је зло; без ноћи не познаје се дан и без невернога не може се знати ко је веран.

Овај пример нам је показао Бог Исус Христос, својим животом на земљи.

Као човек показао се слаб; а као Бог свемогући, заповедао је свакоме и свачему на свету, и телу човечијем, јер је болесне лечио са својом божанственом заповешћу; слепима давао вид очњи и мртве из гроба дизао. Труло тело без душе позва да устане, заповеди души да дође у тело, и тело устаде здраво са душом, говорећи: „Хвалим тебје Боже.“ И многа друга чудеса божанствена.

Верни вероваше, да је Христос једини Бог спаситељ. Неверни не вероваху ни оно, што својим очима виде самога Бога и божанствена чудеса; и неверни, у место признања и покајања, у њима расте срџба и презрење.

Но са непризнањем и неверовањем неверних, уроди се већа вера у верних, и гнушаху се неправедним делима јеврејским.

За то је Христос спаситељ дао себе невернима и слабима, да му суде и да га муче, да његова добра дела за зли приме, да би се тиме познали верни од неверних; добри од злих; правдољубиви од себичних; милосрдни од злотвора, и тако да се вера утврди.

Права вера,

Добра дела.

Да се вешито осуђује неправда; који презире да буде презрен, а који зло суди да буде осуђен; добар примљен, а милостив помилован.

Тако нам је Христос све казао и показао у примерима, делом и животом својим оставио нам пример за веру, пост, исповед и покајање: о опроштају грехова.

Велики пост свршава се на дан васкресења, за који смо дан и постили, и дан васкресе-

сенија Христовог дочекујемо са неописаном (непеканом) радошћу.

Дан Воскресенија је дан кад је Христос из гроба васкресао (устао) и многе мртве из гроба оживио, и дајући им живот е којим се још више уверава да је једини истинити Бог свемогући.

Са воскресенијем својим Христос је обрадовао верне, а неверне ожалостио; т. ј. ожалостише сами себе, што нису веровали и с тим многи признали да су били пали у заблуду. Верујући у Христа, да је истинити Бог, хвалећи Бога труде се да и другога увере о истинитости христовог воскресенја.

Што је Христос дигао мртве из гроба, с' тим је показао св'јим вернима и невернима да је свемогући Бог, и да ће по примеру његовом сви људи на земљи живити, и да ће искусити у свом животу земаљском свако зло и добро, и да ће добар човек са добрим својим делима, од злог човека зло видети, и да ће злим човеком душу своју да спасе, примајући за добро зло, по примеру Христовом, и да ће Бог по примеру из гроба дигнутих оживити свакога човека из гроба, јер пред свемогућим смрти

нема, даће живот свакоме, као што је дао живот онима из гроба на дан воскресенија. То је пример да је човек безсмртан код свемогућег Бога. —

Дан воскресенија је највећи празник хришћански, и најзначајнији дан, дан радости, дан који нам показује живот вечни.

Знак веровања и поштовања; тај дан поздрављају се Хришћани, за успомену, за „Христос воскрес.“

И тако Хришћани празнују пасху три дана и замењује се поздрав добро јутро и добар вече са поздравом „Христос воскрес.“ И тако се поздрављају четрдесет дана, до вознесенија (спасе-в дан). Поздрављени одговара: „воистину воскрес, (т. ј. верујем да јесте). То је знак веровања и поштовања.

Својим примером Христос нам показује, после муке и радости, после смрти и живота, да правда побеђује, а не сила. И да неби људи противно разумевали, и правду само сиљоме и богатоме приписивали, а не и слабоме и нејакоме, дао је себе слабима и неразумнима да му суде, да би могли разумни ценити шта је

правда, и да виде колико може човек pasti у заблуду.

За то треба да има сваки на уму да се чува од заблуде и обмане, да се сваки труди да сазна праву истину или истиниту правду; јер правда не зависи ни од богатства ни од силе, него је правда, сама по себи сила, која узима свакога без разлике под заштиту, и правдом се сваки поносити може, који се правдом служи, у том примеру нам Христос показује да познајемо светлост од мрака.

По том примеру дужност је свакога Хришћанина, да једап другог обавештава, да не падне својом људском силом у заблуду, и материјалним богатством, и телесном страшћу, да себе не узвишава више правде.

Нека има сваки на уму да ће правда и највећу земаљску силу срушити, и то је пример да се вера и истина не доказује силом људском и материјалним човечијим богатством, већ силом Бога, примерима Христовим, и тумачењу Христове науке, Христове речи и правдољубивости, делима потврђеним.

На сва ова дела потсећају нас пости и празници које Хришћани празнују, подсећају нас на значај догађаја тога дана кога празнујемо.

Празник се зове онај дан, у коме су се божанствена дела и чудеса догодила. За спомену Хришћани се у тим значајним данима скупиљају у цркву на богомоље, и зове се празник.

Дан празновања и светковања; сви значајни дани: Христови, Богородичини и светих апостола мученика и свих Богу угодника, и дан седмице (недеља).

Празновати значи поштовати свог врховног по коме примеру сљедујеш. Поштовати своје верозаконске (вероисповедне) празнике, значи поштовати и уважавати самога себе и своје убеђење.

Који поштује и биће поштовац, који презире, значи непоштовање, и биће презрен и умаловажен; који како суди тако му се и суди, то јест како судиш другима, тако ће и други теби, све се ради узајамно.

Хришћани посте (четири пута) четири поста у години. Пост пред празник рођества Христовог; пост пред пасху, празник васкресења Христовог; пост пред празник светог апостола Петра и Павла; пост пред празник свете Богородице.

То су четири поста, четири пута у години Хришћанин се исповеда и причести, пости и два дана преко сваке седмице, т. ј. средом и петком, на тај начин човек показује да живи по Христовом примеру.

Сва четири поста имају исту цел и значај, као и велики пост. Четири поста у години четири пута исповедати се и причестити се.

Ти сви обреди црквени држе људство на здравом темељу вере христове и православне.

Сви Хришћани празнују (светкују) своје празнике хришћанске, по црквеним наукама.

Сваком Хришћанину дужност је васпитати свој млади нараштај у поштовању хришћанских празника и да тако пропрате са страхопоштовањем све хришћанске празнике у поштовању и у уважању црквених верозаконских обреда.

Хришћани, Срби, светкују, празнују и поште хришћанске празнике и испуњавају тачно верозаконске обреде.

ОБЈАШЊЕЊЕ РАЗЛОГОМ

О слави српској и о неслави других народа.

Срби се одликују од других хришћанских народа у верозаконским обредима. Одликују се тиме, што Срби поштују и празнују дан крштења, т. ј., оног свеца Богу угодника, мученика и чудотворца, у који су дан примили крштење.

Срби тога дана, тога свеца особито поштују и славе. То је тај дан, кад су Срби примили Христову науку и крстили се. И од пре хиљаду и више година, та породица тај дан светкује, и прати се од оца на сина, и тако се то прати до века.

Тај дан је од великог значаја, за ону фамилију, која је примила веру Христову и крштење. У тај дан како су се онда веселили и Богу и свецу благодарили, тако и до данас тај се дан у тој кући поштује и празнује, и то се зове „слава.“

Слава се зове за те, што слави Бога, слави свеца у великој побожности; дом претвара у цркву, и тада гладнога нахрани и жеднога напоји, цели три дана прима и дочекује госте у својој кући.

Домаћин и домаћица, најусрдније примају госте у кући, и њима се поздраве и братски пољубе.

Гости честитају домаћину славу: „срећна слава и дуговечна, да Бог да, у срећи и здрављу дуго живили и Бога славили, славу славили и славу дочекивали, да Бог да.“ И тако све у име Бога и свеца кога славе. Гост поздравља и благосиља домаћина, целу фамилију и цео његов дом.

Домаћин у највећој радости и пун задовољства благодари гостима на почасти што су га посјетили у том свечаном дану, сматрајући их као учеснике у радости његовој, домаћин тај дан ваздан држи трпезу постављену, части и гости свакога који би дошао тај дан у његову кућу, а у многим кућама по три дана. Гладнога нахрани жеднога напоји по Христовој науци.

Тај је обичај као верозаконски обред, нај-

лепши код Срба Хришћана. Србин славу слави и Бог Србина прослави, и на такви свечани дан домаћин види у својој кући све своје пријатеље и познанике, и још нове пријатеље придобија. Уважење и поштовање сваки указује њему (домаћину) и његовом дому.

По томе се види, да који Бога и свеца слави, и Бог њега прославља. Овом приликом Срби указују узајамно поштовање, љубав и братство један према другоме.

На тој слави меси се колач, кува се жито, пали се пред иконом кандило, пали се свећа воштаница, и то све у име светковине свеца и Бога. Дом човечији претвори се у богомољу.

Позивље се свештеник у кућу, да прочита молитву, да се Богу помоли за срећу и здравље, за дуги живот домаћина и његовог дома; да призивље светог дуа да благослови жртву коју приноси домаћин у хвалу Бога; да призивље светог духа да благослови цео дом, који Бога хвали, да испошље благодат дому и целој породици домаћиновој, здравље и свако весеље, и да Бог молитву њихову услиша.

Србин жртву које и Бог му даје, Србин свећу пали (воштаницу) и Бог даје да је има, и да је може принети на жртву. Све што Хришћанин у име славе даје, Бог њему враћа, те може да славу слави, и да је има чиме славити.

Који славу не слави, нити може славити, нити има с чиме славити, томе нити који долази у кућу, нити он иде коме у кућу, да узајамну почит укаже и узајамно уважање. — Ништа не даје, ништа и не прима, све и свакога презире и сваки њега презире; ништа не поштује на ни њега нико не поштује, јер ничим не заслужује поштовање.

Духом клоне остаје при роб до века, не осећа никакве духовне узвишености. Завучен у мрачности, и не чује оне добре благослове својих пријатеља и гостију, нити има какво уважање. Презрен, отуђен од сваког добра, једина му је надежда, у робовању својим страстима без икакве узвишене мисли за узајамно поштовање, и високе духовне осећаје.

Из ових разлога слава је најсветија успомена српско-хришћанскога народа. Слава србина буди, слава човека подиже и држи на висини. Славом се улива дух благородни и узвишени.

Поштујмо славу, па ћемо бити поштовани и уважавајмо је, па ћемо бити уважени.

Какву неописану радост осећа Србин, кад каже: „слава ми је данас!“ Како се радује онај, који живи у колеби у највећој сиротињи кад види да му пријатељи долазе на честитање и благослов и да највише душевне почасти указују.

Не храбри ли се онда оно срце у сиромашама, кад види да није заборављен, и да није презрен, и да се не прави разлика између богатог и сиромаша? Није ли то доказ, да се не даје почит материјалном богатству, него само духовној узвишености човечанства, уливеној српско-хришћанским осећајем.

Отац и мајка дужни су својој деци у истом правом смислу свете племените успомене објашњавати.

Са таким успоменама улива се љубав у верозаконски обред, љубав према народности и уважање самога себе.

Тешко оном народу, који нема своју светковину, он нема шта да поштује, нити има за шта да га који поштује. Он никоме ништа не да, нити храни кога, нити поји, нити му који

долази у кућу, нити он кога посећује у цели узајамне духовне почасти. Нити има састанака са добрим пријатељима својим, нити има празника ни свеца. Нема своје шта да поштује, нити има заслуга, да би био поштован. Таки је народ вечити роб и нема наде на будућност.

Слава Србина спасава, слава Српство брани и узима га под заштиту, да се увек Србином и Хришћанином зове, да своје српско име љуби и да је Србин чувен међу осталим људима.

Где је Србин, ту је слава, а где нема славе, ту није Србин.

Ове племените успомене сваки је Србин од оца наследио и ужива за свог живота у радости све сласти, које истичу из племенитих српских осећаја и успомена.

И таке племените осећаје Србин оставља у наследство будућем српском нараштају, а овај онет то исто преноси на доцнија српска поколења на задовољство целог Српства и његових поборника.

Слава је од два велика значаја, која су оба спојена у једно: што се славом Српство распростире, и Хришћанство уважава, а улива

Где је Србин, ту је слава, а где нема славе, ту није Србин

се побожност и правдољубље, као и нада на сјајну будућност.

Дужност је свакога Србина, и свакога Хришћанина, а нарочито породице (фамилије), да у кући својој живе по објашњењима ове књиге.

Дужност је родитеља, да своју децу упоје духом Хришћанства, читајући и објашњавајући им сваку реч, јасно овде у књизи овој означену.

То је дужност родитељска, да по духу ове књиге духовно изобразе свој млади и љубљени нараштај.

Дужност је свакога човека без разлике, да један другог у духу ове књиге обавештава и с тим да чува један другог од заблуде и саблазни.

И Бог Свемогући нека испошље благодат Божију и дух правде у свакога, да нас Бог свети укрепи у правој вери и дух свети!

То је жеља
То је дар
Бог је над све
Господар!

Други део дужности О земаљским властима

Дужност прелази са оца на сина, с племена на племе пренаша се вечно.

Али као што се по природи својој човек развија и по природи старији над млађима својим власт своју губи, чим нараштај досне извесне године зрелости ума свог, у коме не може се имати потпуно поузданости у сигурно испуњавање дужности човечанске у погледу народне обавезе, за заштиту човечанства и одржавању неогледних опште-друштвених потреба у духовном, као и материјалном и телесном развоју, — тако се и по самој природи преноси дужност родитељска на старешине или поглаваре. Ова је подељена на три одељења. Сваки поглавар једног таког одељења, примајући на се дужности, ваља му и надзирати као старешина тих дужности у своме подручју

да сваки своје тачно испуњава, и да сваки служи као заштитник цели, објашњеној у овој књизи.

Но уједно је дужност поглавара, да својим животом и понашањем испуњава тачно дужности родитеља над својима, (а те дужности су у овој књизи објашњене), и тако примером да покаже и другима начин управљања и понашања, над којима строго бди да се врши цел, за коју је изабран за стараоца и тумача те цели.

Над поглаварима подељеним у три одељења једини је господар

ВЛАДАОЦ

Владаоц је поделио своју власт над подчињенима својим, као што се по природи и сама дужност дели.

Владаоц, као Господар над свима, поставља старешине и поглаваре по струци и дужности, одређује границе у деловању властима и дели их у три одељења,

То јест:

Духовне или душевне,
Војничке или телесне,
Грађанске или материјалне.

Три одељене власти имају и одељене дужности. Свака власт у свом кругу има власт и цель, и да би свака власт својој дужности и цели одговарала, шири своју дужност на више грана, а тако исто шири (дели) своју власт на више класа.

Но сва та три одељења стоје као једно тело, вршећи свако своју дужност, помажући једно одељење другом, и одговарајући једној цели, те тако представљају једно тело.

Као што тело не може без душе, тако ни душа не може без тела. А и телу и души потребна је храна, и то се све спаја у једно и зове се тело. А свако за себе има свој развитак, своју дужност и своју делатност.

Као што и у телу човечијем свака част тела (орган) има свој назив, и своју дужност, дејство и свој природни карактер, по томе се примеру деле и власти државне или народне на

Духовне или душевне,

Војничке или телесне, и

Грађанске или материјалне.

Свака има своје дужности и власти, дејства и способности, и по способности својој одговору дужности својој обавезни су.

I. Духовну власт и дужност заступа свештенство, које носи прави назив: Духовенство.

Као врховни поглавар духовне дужности јесте: Патријарх, Митрополит или Архијенископ (Владика) са подчињеним му свештенством или духовенством.

Свештеничка је дужност најтежа и најпреча, то јест прво потребна.

Дужност свештеничка јесте: прво, да врши своје свештеничке дужности при црвеним верозаконским обредима, и да их најтачније испуњавају.

Друга дужност свештеничка јесте: приповедати Христову науку, тумачити и објашњавати Христове речи у правом смислу. Овим начином уливати дух и цель, објашњену у овој књизи у 9 начела с разлогом.

Свештеничка и учитељска дужност јесте, да као највише духовно образован човек живи у својој кући по начину исказаном у овој књизи и примером да покаже изображење духовно и другима, јер од свештеника и учитеља треба да сваки узима пример за духовно изображење и кућевно, фамилија по и друштвено понашање, да је за углед свима.

Дужност, коју на се прима свештеник јесте: да исповеда и тумачи Христове речи и јеванђеље и Христова дела и примере овде у овој књизи означене и објашњене, и да их улије у срце и душу човечију проповедањем, говором, причањем, певањем и т. д.

Учитељска дужност јесте у истом смислу да као учитељ и наставник, духовно изображен исповеда младом нараштају тих истих девет начела, која су са разлогом објашњена у овој књизи.

Даклем, духовни хранитељи јесу: свештеник, наставник и књижевник.

Све три струке имају једну задаћу и једну циљ.

Свештеник проповедањем и тумачењем Христових речи, у цркви и на дому и на сваком месту, и у свако доба и сваком приликом;

учитељ предавањем у школи и на сваком месту, поред тумачења речи Христових и свију мудрих изрека апостолских још и да говори о значају народног имена, обичаја и успомена народних и дужности за одбрану опште-народне части;

књижевник писањем књига, које одгова-

рају истој циљу, коју смо мало час горе навађали.

Све три струке имају задаћу: уливати дух Хришћанства, дух љубави у хришћанске верозаконске обреде и обичаје; љубав к народности и отаџбини, исповедати и објашњавати разлоге наведене у овој књизи.

На тај начин одговарају својој задаћи, дужности и циљу сва три одељења, и свако у својој струци, с тим да спремају много великодушних, високоумних, храбрим духом упојених бораца против сваког противника правде, хришћанског, епископског и човечанског.

И тако долази, да се духовни борци имају борити са духовним борцима, то јест противу духовних нападача са противним циљима.

Од духовне силе зависи сваком народу духовно изображење, надмоћност, узвишење, добро и зло, даровитост, племенитост — то су плодови духовне силе. Духовна је сила најјача и најпотребнија.

Духовни јунаци имају борбу непрестану борећи се са сунарником духовним, који је противним духом упојен (т. ј. убеђен) и своје заблуде или себичне телесне страсти или мате-

ријалне себичне користи заступа. — И таквим духом упојени умни борац свагда долази у противност са правдом и онда изазива умну борбу и та умна борба траје дуго и непрестано борећи се са својим противником, и то са: причањем и певањем, писањем књига, описивањем особина и карактера једнога и другог, уважавајући и ценећи сваки своје, а омаловажавајући са презрењем свог супарника, и све што је његово.

Од духовне моћи зависи телесна снага. Ако је духом љубави упојен народ у своје свете идеје, никад неће бити изгубљен, никада клонати неће, јер му љубав у својој кући, у домаћем животу, урођени народни дух не да клонати, и не да триети несносно туђе васпитање, које рађа злобљивог духа (рђаве мисли) и тако стоје на опрези један према другоме, спремајући све више умне снаге и умног материјала за одбрану, или нападај свога супарника.

За то је дужност, да се сваки Србин најпре српским духом упоји, то јест: љубављу у своје светиње, верозаконске обреде и науке Христове; љубављу у своје народно име, свој

народни говор и обичаје; да одржава сећање на прошлост и добре успомене на старе, умне и телесне, хришћанске српске јунаке.

Све те мисли и те речи бране нас од противника и та се заслуга приписује српским умним борцима, умним јунацима, као вођама народне мисли и идеје, и те вође носе народно име, и тим се више поносе, кад виде, да се с вештом управом (т. ј. предвођењем мислима), постизава цел народна, бранећи снажно народне обичаје, народне светиње, и све што народ у кући и у души својој поштује и уважава, држе под својом заштитом са умном снагом, с којом и заслужују носити име народно.

Тиме заслужују част и поштовање, јер ти духовни поглавари носе народна имена и називе: српски хришћански јенископ, српски свештеник, српски учитељ, српски књижевник.

Иду ли ови поглавари народни у напредак правим путем и правој цели, онда народ корача у напред, и онда се народ шљима дичи и поноси и и темству остају као успомена, а са делима њи овим народно име стоји на висини и високо се дичи; народ се не боји ни пропасти ни опасности, јер се храни душевно,

а душевна храна храбри тело и буди га за одбрану.

Духовни поглавар, или вођа, ради ли противно народном духу, нема ли доста снаге, покаже ли немарност за умни рад, и не заступа ли и не брани ли све што је народно, ради ли ма шта противно, или у дужности или у понашању, — онда служи на понижење народног имена, и народ ће тада да клоне духом и телом слаби, пропаст и опасност прети свему што је народно и народ пада на ниски ступањ, понижен и омаловажен.

Шта је томе узрок? Узрок може сваки видети, али га не може познати, јер и за познавање узрока треба умне (духовне) силе или моћи, али и те снаге не може сваки имати; за то се приписује штета или заслуга поглаварима.

Поглаварима стоји на образу или лицу част или срам, а иза поглавара стоји народ, он узима све и носи на леђи што му поглавари привреде, док му онет поглавари не скину са леђа терет срама, или још више не натоваре понижења.

Из тога се види, да поглавари носе народно име као заставу, и то свето знамење

коме се даје носити треба да је снажан за то да уме ценити и бранити и заставу и све око заставе.

Уважавати заставу значи уважавати и носноца заставе, омаловажавати једног значи омаловажавати и другог (т. ј. обоје.) Застава је име народно, а поглавар (старешина), који носи име народно, он је носноц заставе.

Омаловажавати поглавара (старешину), значи омаловажавати самог себе, и не поштовати оног који то исто име носи, значи, да самог себе презиреш и ни од кога ниси поштован. (Уважавај, па да си уважен.)

Из тога примера се види, да сама природа рађа старешину, као што и све остало потребно нам за живот рађа сама природа, те и све биљке и сва створења познајемо и употребљујемо у нашу корист. Каква је која биљка, то стоји у тајни природе, али старешину сама природа за нашу потребу рађа, то је јасно, јер га и саме околиности захтевају и постављају на дужности за стараоце у добре цели.

Из тога се види, да се поглавар или старешина мора поштовати, али да и поглавар мора и треба да заслужи поштовање и уваже-

ње. На тај начин показује човек да поштује самог себе, и своје убеђење, поштујући своје узвишене старешине.

Бивши добри владари, поглавари и старешине потсећају нас на сјајну прошлост и буде у нама наду на још лепшу будућност; што је негда било, сад се спомње, те се и данас о-помињемо добрих и праведних дела њихових. А њихови заступници диче се и поносе, а тако се и цео народ дичи и поноси са својим пр-вацима и носiocима заставе.

А успомене на издајнике и њихова гнусна и неправедна дела гнушамо се и сами од себе стидимо, и осећамо у себи унутрашње пони-жење сами наспрам себе.

Сваки овај разлог нам доказује, да старе-шина духовни заслужује свако поштовање, ако се може подичити са добрим и праведним де-лима својим.

О телесним (војничким) властима.

О телесном поглавару (старешини) војничком.

После духовне силе и снаге потребна је телесна сила, телесна заштита заставе, а сви око заставе да бране заставу и носioca исте.

Телесну силу представља војничка власт, којој је поглавар: прво

ВЛАДАОЦ

После Владаоца све старешине војничке, по граду и дужности, подељене и изабране по способности и заслугама, а постављене од са-мога Владаоца.

О дужностима војничких власти.

Војничка власт и дужност јесте: да спре-мају телесну јаку снагу за борбу, да је сваки војник телесно и умно јако развијен (у војни-чком духу) да може и уме оружјем вешто ру-

ковати, и да је свагда готов борити се и телом и оружјем, да непријатеља савлада.

Војничка телесна снага и сила узима под своју моћну заштиту духовне власти (поглаваре и старешине.) Војничка је власт унојена истим духом као и духовне власти, са духовним побудама и душевним убеђењем. Војник се тврдо решава, бранећи своје духовно убеђење, своја начела да изложи своје тело највећој муци па и самој смрти.

Војник све презире, а своје духовно убеђење високо цени. Не дозвољава ни најмање, да ко год противно ради. То је светиња идеје која се је уродила у души његовој још у домаћој колиби и у домаћем животу, то су мисли, које су у школи објашњене, а у цркви поткрепљене.

Мисли и успомене на прошлост, уливане у душу и срце, љубав к народности, дика у војничке врлине, уливена са поносом народне заставе, све то не да војнику клонути духом, не да му ни телом малаксати. Са таким убеђењем (духом), војник издржава и најтеже муке и опет изађе победилац.

Случај донесе, да тело малакше, и њега

нестане, ал у том случају дух остаје, јер ону целъ други прихваћа, поткрепљује и даље продужава борбу. И љубав према тој цели још више расте, прелазећи из једног тела у друго. И тако се то пренаша све даље на потомство и у све већој размери и висини, а победа по самој природи долази у корист те цели.

Телесна војничка власт заштитник је духовни и телесни, јер за одбрану цели залаже своју телесну снагу, бранећи и целъ и мисли и тело и своје и свачије у опште узима под своју војничку заштиту од свог противника и суарника.

За таква дела стоје војничке власти и опште народне на висини за општу одбрану. Војничка се дела награђују унапређењем у чиновима и одликују се узвишењем части војничке и народне.

Војничка дела држе народ на висини. Поносећи се успоменом војничких јунака, крепи се дух војника у духу народном, и та дела узимају народно име на себе и народ то носи као накит части своје.

Војничке су врлине душевна круна у народа, која држи у себи будућност народа, даје

моћ, да око круне расте нови млади накит, који круну још већма краси и брани. Част се са чашњу брани, а дела са делима доказују.

По томе се види, да дух потпомаже тело, а тело дух, и тако обоје потпуно одговарају својој дужности и носе поносито народну заставу, и народно име високо уздижу и народну круну красе.

Са таким узвишеним мислима и узвишеним делима поноси се сваки члан народа или државе, а највише поноси се поглавар или Владоц са својим народним именом, те се назива српски војвода, српски старешина (поглавар), српски син, српски војник и т. д.

Са таквим се делима заслужује носити име српско и назвати се Србином, са којим се именом и остали војнички и грађански редови народа диче, и који свакој задаћи одговара и заступа, брани и распростире, поштује и уважава све што је српско и хришћанско.

Тако и заслужује српско-хришћанско име носити, за то не треба ни дати свакоме, да носи српско народно име без оправданих доказа и српско-хришћанских дела; а који противно ради српско-хришћанском духу и српској

цељи, не може му се дати, јер не заслужује српско име носити, и не треба никоме српско народно име носити без опробане заслуге делима доказане.

Српско народно име цени се и јесте најлепши украс части војничке и грађанске.

Из наведених разлога види се, са каквим мукама, у каквим приликама и опасностима, са каквим цељима и дужностима тешким заслужује своје поносито име српско и с правом задобијају поштовање опште народно, према којима сама природна дужност нас приморава и обвезује, да поштујемо и уважавамо војничку власт и војнички понос, сматрајући тиме, да смо и ми сами уважени и части заслужни, као што се и части заслужни српски синови диче и поносе што су Срби.

Српско име обухвата цело Српство, а од целог Српства кад један Србин заслужује српским се назвати, онда он и представља цело Српство. Тај названи Србин, ако испуњава своје народне дужности, ако дише српским духом, ако одговара својим дужностима у цељи Српства, ако има духовних и војничких врлина онда служи на част српском имену; а кад та-

ких осећаја у себи нема, онда он не узима на себе ништа, већ само стид и понижење наноси српском имену.

Види се дакле, да сваки названи Србин, то јест, који узима на се дужности носити и ме целог народа, треба да заслужије такву по част и тако скупоцено поверење, а нарочито војничку власт, којој често под власт потпада и духовна и грађанска власт, и располаже и телесно и материјално са сваким и свачим по своме убеђењу, и од војничке власти зависи све и сва и цела држава.

Са таким тешким дужностима и тако браћећи сва начела објашњена у овој књизи, заслужује војничка власт свако поштовање и уважење.

С тим се доказује, да ко поштује свога старешину, који народно име носи, тај поштује и уважава самог себе, и своје народно име високо цени као народну заставу, најузвишеније знамење.

О грађанској власти и дужности.

Грађанску власт представљају градоначалници, судије и разна звања и дужности подељене по класама, над којима је врховни заповедник

ВЛАДАОЦ

Грађанска се власт дели на више грана, то јест, обухвата све, духовно, телесно и материјално.

Грађанске се дужности односе на појединог и на сваког Србина без разлике, ма у ком месту света био, он је српски грађанин.

Од грађанског staleжа тражи се, да испуњавају тачно дужности у домаћем животу, по казивању ове књиге, те тиме да покажу пример и својим животом и начином вршења дужности у српском и хришћанском духу.

Грађанска благодет је извор свију блага и корен сваког добра.

У грађански ред спадају сви у оните без

разлике звања, јер и великодостојници државни излазе из грађанског реда.

Духовне старешине, као и војничке и грађанске, иду сваки на своје место опредељења, служе и испуњавају дужности власти подељеним по класама дужности.

Грађански staleж обухвата у свој круг све у опште: раднике и занате, и сваке врсте привреде.

Грађански staleж својим трудом и радом телесним и умним зарађује храну и сваке друге потребе за издржавање свију власти, и духовних, и војничких и грађанских, у опште за све и свакога.

Грађанин својим трудом са свачим снабдева духовну и телесну власт у опште, и све материјалне потребе надокнађују се од рада и зараде грађанског staleжа.

Код грађанског реда у домаћем животу почиње уливати се дух хришћанства, дух правде и истине, дух јунаштва за узор човечанства спремајући из своје средине вође тим духом упојене, то јест духовне вође, војничке, телесне и грађанске, и моралне и материјалне вође и управнике.

Дужности грађанства јесу: да духовно и телесно, и морално и материјално, потпомажу своје вође и старешине у сваком предузећу за част општег народног имена.

Вођа над свима властима подељеним у три дужности и званија јесте Врховни Господар:

ВЛАДАОЦ,

који узима под своју моћну заштиту све подељене власти, и тако постоје све три власти уједињене под једном круном.

По природи се види, да друкчије и није могуће, него тако, да свака власт има своју дужност, своју цел, и своју задаћу за оствештавање те цели.

Но и ако све три стоје под једном круном, има свака власт своју цел и дужност, да врши исту свака за себе независно једна од друге, као што то по самој природи постоји.

Из тога се даље закључује, да се духовној или свештеној власти не пристоји мешати се у војничке (телесне) власти и дужности, јер по самој нарави у духовном обзиру стоје противно једна другој.

Духовно-свештеничка дужност и јесте, да свакоме погрешке опрашта, па и свом против-

у није лако издешти на своје вође.
Заштита
000/11

нику, па чак и свом злотвору, ма какво зло од њега претрпео. Духовна свештеничка дужност такође је и та, да силом проповедања правде и љубави у истини, улива надежду у Свемогућега за победу, а од противне стране да ваља трпети свако зло и опраштати сваком погрешку, и тиме примером да се покаже и другима, како је дужност човечанска бити кратак и милосрдан.

Хришћанској свештеничкој и духовничкој власти сама природа и рођена правда не дозвољава употребити силу противу силе, то јест телесну силу или материјалну, јер у том случају не би правда одговарала својој цели, нити цел своме задатку, и онда би се срушило оно, што се оће да зида, јер се невидимо телесном силом доказати не може, нити савладати може, него невидимо са невидимим духом победити и онда је права духовна победа. Кад се дух са духом бори и победи, то је светиња човечијег осећаја, светиња идеја, којом је упојен у љубави свог убеђења.

Са таквим делима духовне се власти славе и високо цене, и са таким делима заслужују част и поштовање, и служе за дику и по-

нос свима својим сународницима и народном имену, и тако још више крепе народни дух, а заставу високо дижу и народну круну красе.

По томе убеђењу све што човек може убедити духовно, и добити наклоност унутрашњег осећаја човечијег, утврдити га у верности убеђења, и на извршење своје духовне обвезе ма спрам кога, никаква сила не може ни на ког толико упливисати, да би му улила у срце љубав, наклоност и вољу, и у том случају само духовна опомена на светињу идеја и заверавање у искреност својих речи, и у љубав према самом себи и своме, по унутрашњем осећају суђења, кадра је добити наклоност и победу однети.

И по томе сва унутрашња убеђења зову се духовна и духовне узајамне обвезе везују духовне власти.

Телесне, војничке власти телесно и решавају, а то се доказује и тиме, што са телесно неспособним људима војене власти немају посла, ни какве употребе.

А грађанске су власти материјалне, и то се доказује тиме, да кад когод нема материјала нема ни грађанских права, јер му немају гра-

ђанске власти шта узети, и таки се човек чини за изузетак од осталих и нико нема од таког човека никакве материјалне користи.

А духовне власти само духом убеђења у светињу идеја свакога примају без разлике, и телесне и материјалне, а по самој природној дужности.

У вршењу дужности војничке власти или телесне силе тражи се све противно, што се тражи од духовне власти.

Војничка је дужност не трпети ни најмање увреде, ни најмање зло не сносити од противника и противника пред собом не трпети. Од војника се тражи, да све што му стоји противно, сруши, убије, уништи, покори, у опште све противно ногама својим згази: да се телесном силом, и оружјем, силом материјалном служи и свакојаким средствима, само цели и задатку своме да одговори, то јест: све противничко уништити, савладати и покорити под своју војничку власт без икакве добродушности и милосрђа.

За таква се дела војничке прси красе, и то се зову војничке врлине. Војничке успомене и таква војничка дела српско народно име на

високо дижу, заставу ките и круну са таким победама красе. Са таквим војничким победама круна још даље своје сјајне зраке пружа и народно име са украшеном заставом још већма блиста.

Таквим војничким делима диче се и поnose и духовне и војничке и грађанске власти а највише

ВЛАДАОЦ

као вођа и заштитник свију власти и целог рода и народа свог.

Диче се за то, што је дух охрабрио тело и тело са духом стоји у обрану правде; јер и правди потребује сила а и сила потребује правду; једно без другога значи тело без душе. За то се труде, да правда има силу, а и сила да се служи правдом.

Духовне се власти диче за то, што су таквим духом упојиле своје сународнике, и што виде у томе плод свога рада, и да труд није баш остао без успеха у своје цели. Силом проповедања улиле су љубав у светињу идеја и унутрашњих осећаја, те је дух помагао телу да добије храброст, да се тело опасности и самој смрти излаже, како би свог духовног, те-

лесног и материјалног противника савладало. Грађанске се власти диче и поносе са таквим војничким делима јуначких врлина за то, што су синови једнога рода, једно име носе, и диче се што су дичне синове родили и одгајили, и тако бранећи и свој дом и свој род узимају под заштиту; и што јуначка дела узимају на се народно име, јер се каже: Српска војска, српски војвода или старешина, српски поглавар српски учитељ, српски свештеник, српски књижевник и т. д. спомиње се Српско име. И тако обухвата цело српство, и сво се дело зло или добро приписује целом српству. За то треба имати у виду, коме се то српско име даје носити.

Из тога се види, да су све три власти не-разделиме у дужности за одбрану, и природна је дужност, да једна власт другу потпомаже и брани, узима у заштиту све у опште, нарочито војничка власт узима под своју моћну заштиту своје сународнике, и држављане и све остале моћне и немоћне.

Од јачине војничке власти зависи развитак државе и народа, у правцу духовном и грађанском, као и целъ народна: јер није нико без непријатеља, супарника или противника, у духов-

ном, војничком, народном развиту, и грађанском материјалном напретку, свима средствима задавајући разне тешкоће један другоме.

Но ова борба остаје без успеха, јер не подлеже ни једна страна другој, него само очекује прилике, да се војничка телесна борба отпочне те да судбину реши у корист једног или другог супарника. И за то је не опходно нужна војничка власт (телесна) сила да је увек спремна и готова за одбрану, јер иначе без телесне војничке силе све остало не може имати опстанка без заштите, и свагда стрепи од опасности од свог противника.

За то је природна дужност, да те три власти уливају љубав једна према другој и узајамне помоћи да указују по дужности човечанства.

И по самој природи све су три власти не-разделиме и везане једна са другом и грађани се диче са војничким делима.

Војник се дичи са духовним делима.

Духовник се дичи са грађанским делима, ког је рода и порода.

Духовна власт се дичи и са војничким и са грађанским делима, јер духовно убеђење у

светињу идеја улива се како у војника тако и у грађана, јер по самој природи постоји братство.

Под таквим начелима народно име на висини стоји, и служи на част епископском народу, и народ се онда дичи и поноси са својим вођама или старешинама.

Из грађанског реда изилазе све у опште старешине, и деле се по определењу дужности, и по потреби мењају се и другима заступају, све из грађанства тј. из општег друштва, и они што отступају опет се враћају у грађанско редовно друштво.

Из тога се разлога види, да је неразделима јер име обухвата цео народ рода тог, и један преставља све и сви једнога.

Владаоц се дичи и поноси, са свима својим сународницима, и поданицима и са све три власти. Њихова добра дела радост причињавају владоцу. Са добрим јунацима мудрим изрекама и вредним и вештим радницима, владаоц ужива задовољство и радосно се поноси, што се добра дела рађају под његовом владом и заштитом, а тако исто и народ се поноси са добрим делима и мудрим изрекама владалачким, који у-

зима под своју владалачку заштиту и милост све у опште своје сународнике и поданике. И тако стоје на висини сви, бранећи сви једнога и један све, и тиме се одговара природној дужности човечанства.

Дужност је свију власти и свакога човека а нарочито србина и Хришћанина, да духовној власти буду заштитници, и вршиоци дужности, да верозаконско духовно убеђење уливају у свакога, и да бране од свију противних, духовних убеђења, која често поведу људство у заблуду, у непоштовање старијега, у омаловажење један другога, у непоштовање власти и преставника власти, поглавара, старешина, бранитеља и заштитника правде.

Да би се од такве заразе сачувао сваки, да не дође на грешни пут, нужно је, да се духом правде уноји, и храни у побожности, а то се постизава црквеним верозаконским поштовањем и уважањем. И тако дужне су све три власти поред поучавања својих подчињених на поштовање и уважање цркве, као преставници и поглавари, да делом и примером покажу својим поштоваоцима и сурадницима; поред вршења домаћих верозаконских и народних обичаја и

дужности, чије име и носе, и као поглавари преставници су заставе народне, — дужни су и обавезни, да сваког празника, сваке недеље, сваког црквеног богослужења присуствују у цркви, и тако стоје учасници у свима молитвама црквено-верозаконским, и да буду штићеници и преставници народни и учитељи правде и побожности. И у свему јесу вође народне, и тим се народна застава уважава и носиоц заставе с правом заслужује уважање. Дужност је носиоца заставе, да поштује и да учи на поштовање, да уважава те да буде уважен.

Који побожност презире, тај презрен јесте, и заслужује презрење; не заслужује, да буде носиоц заставе, ни преставник, или поглавар онеме, кога сам презире, а по томе је и презрен, и тако сам од себе пада, и губи право, које му не припада.

Безбожник себичан, горд, неправдољубив, не може бити преставник и штићеник побожности и правде.

Који Бога и правду не поштује, непоштује ни цара ни цареву власт. Ништавост је његова страст. Ништавило њему служи за част. А тражити од њега правде, то је њему нанаст. И

као противник правде не може бити преставник њен, већ противник или непријатељ: јер не може нико дати, или делити другоме оно, што сам нема, него што има, то и даје, продаје, сеје, и расађује.

Да би се и од тако неправедних или нечестивих духова чувао, и да би сами дух правде свакога од заблуде сачувао, потребно је да се духом правде и побожности поји и сваки храни. То се постизава читајући Псалтир, јер су све његове псалме израз побожности и правдољубивости; и Часослов који препоручујем сваком Србину и сваком Хришћанину да се духовно храни из псалтира, коме је творац пророк цар Давид и као цар и као овчар, без икакве науке, природом рођени и Богом дани цар. Каквим је духом дисао, такву је књигу написао, и као цар и као овчар своје дело принео Богу на олтар. У цара Давида се види цео извор, Божији дар, да се сваки човек учи извору Давидовом, и молитву да научи примером.

Премудрост је Соломонова у побожности и правдољубивости.

Дар је Божији Давиду цару у побожности и правдољубивости оште љубави наспрам прав-

де у побожности и правдољубивости.

Хранимо се дакле тим даром и појимо се тим духом. Пођимо њиховим примером, примером и узором духовних вођа, човечанских поглавара, представника правде, преставника и вођа човечије узвишености, који је каквим духом дисао, сваки је таку књигу написао: своме роду задужбину, целом свету успомену!!!...

Домаћи распоред.

Србину, а и сваком човеку, потребно је имати свој дом (кућу) а нарочито, где се породица умножава.

Дужност је свакога домаћина старати се, колико је могуће, да је дом боље украшен, то јест, добро озидан и мудро распоређен, на пример овако: да има соба за спавање, соба за седење, и соба за госте, кујна удобна за готовљење јела, и подрум за држање кућевних потреба за храну и шиће.

А ко је земљорадник, потребно је да има још и за стоку и живину сваку удобност, то јест: штала за коње, штала за говеда, штала за овце, штала за свиње, зграда за кокошке и другу живину, — све то подељено и распоређено, да једно другоме не смета, јер се и животињски дух и карактер не слаже један са другим, те могу бити и штетни једно другоме. Поред тога нужно је имати још и житнице,

амбаре и коневе за смештање хране, која се преко лета добија.

Све те зграде треба да су, колико је могуће, јаче озидање, како кућа за човечије обитавање, тако и за стоку у опште свака зграда.

Човек је дужан при сваком погледу у те зграде помислити и проучити како се може још боље или најбоље озидати кућа и све потребно око куће и што боље распоредити и украсити.

У том погледу не треба да је човек немарљив, него да се највише заузима за украшење дома свог, јер украшени дом буди осећај у човека, даје му повода размишљати и о свачему судити и умети оценити добро од зла вредно од невредног, корисно од некорисног.

Кућа и све зграде треба да су озидаће на оном земљишту, где је најудесније, а при том треба имати у виду, да није земљиште подводно, да је на брежуљку подигнута зграда да не би вода кишница давила и у зграду улазила. Једном речју: све посмотрити и помислити, какво зло може доћи отуда, и у ком случају, или може ли донети какву штету или корист и т. д. Све те мисли и речи бистре ум човечији дају му повода уклонити опасност или штету,

буде у човека жељу за укусом и задовољство и то се зове трезвеност или наука и уметност.

Кућно земљиште, кућни двор треба да је што пространији, и свуд около ограђено, двор украшен воћем и цвећем, банта засађена разним биљкама, а све то служи човеку на корист и даје неку вредност. За то треба човек да је осетљив и досетљив, да створи сам из свог ума што човек није ни чуо ни видео, и то се зове: умотворина, па се онда сви служимо тиме, користећи се један од другог.

Неки ради умно, неки телесно, неки материјално, а сви узајамно један другог помажу и један се од другог користи.

Но умна се снага највише цени, за то је нуждан свакоме умни развитак, а темељ овоме лежи у домаћем васпитању, домаћој управи и распореду кућевном и у свакој радњи.

О унутрашњем кућевном распореду.

Чистота је прва дужност, коју треба да одржава човек у својој кући, а нарочито у спаваћој соби и у кухињи.

Треба да је све опрано, нарочито одело човечије: кошуље и друго платнено одело које

је прво до тела, то треба да се мења бар седми дан са другим чистим опраним оделом, а остало вунено одело ваља сваки дан истрести од прашине, очистити од блата и сваке друге нечистоће. Тиме се негује своје тело а то прави задовољство човеку.

Оно место у кући, где стоји икона и кандило, да се чисти сваки дан или најмање два пута у седмици. Зејтин, којим се кандило пали треба да је чист, од маслине, без других биљних састојака, а тако и свећа, која се пали пред иконом, да је чиста воштаница без икакве смесе, исто тако и тамјан, којим се кади. Кандило да је свагда опрано и обрисано од прашине и паучине. Дувари собни и кухињски да се чисте од прашине и паучине често, а спаваће хаљине да се износе на чист ваздух бар седми дан.

Кревет за спавање да је подигнут од земље бар за пола метра да би се могло унаоколо очистити. Кујнске ствари и посуђе ваља опрано увек држати, а кујна да се чисти сваки дан два пута, масну и нечисту воду не држати у судовима, у кујни, нити у авлији, јер производи смрад и нечистоту.

Све наведено о чистоћи промислити и учинити не кошта више и скупље, него само хтети и волети. А кад се управља дом нечији по пропису и разложима ове књиге, заслуживаће свако поштовање и уважавање целог друштва без разлике народности и вероисповести, сваки се може с правом поносити, причајући о животу и домаћем васпитању српско-хришћанском.

И сваки ће иностранци и иноверни примити добре примере српске и приволеће се српској народности, српском обичају, хришћанској правдољубивости и хришћанском поштовању и српско-хришћанско име примити и носити и све хришћанско уважавати и штитити од противника наших.

ПРЕПОРУКА.

Књига је ова најкориснија за дјеве, које се спремају за домаћице, а упојене духом по опису ове књиге, духом правде, духом искренности, верности и љубави, узајамног поштовања и друштвеног понашања, кућевног распореда и чистоте. Све су то скупоцености како за женски пол тако и за мушки.

Мисли и осећаји и дела из ове књиге чине свакога благородним по природи.

Благородни је свачији дом, који се управља по овој књизи. Благородан је сваки човек, свака жена, свака дјева, која за понашање узима примере наведене у овој књизи.

Који млади тражи себи друга (младу) знаће којим духом дише, а тако исто и млад: (дјева) када тражи себи друга, не би грешила, ако нађе друга задахнута духом из ове књиге, те тако треба да се једно према другом што искреније понашају.

Јер дух уливени из ове књиге каже: да не чиниш другоме оно, што nisi рад, да теби други чини. То је природни и непроменљиви закон.

Ова је књига корисна за свакога, а нарочито за свештенике и учитеље и књижевнике, јер објашњава њихову дужност, и показује им пут (правац) и објашњава њихову способност и вредност.

Показује им пут, којим се дижу на висину славе и са каквим делима; а показује им и пут, којим падају на нижи ступањ, и то напомиње у напред ради опрезности.

Ова је књига корисна по сваког поглавара (старешину), јер га упознаје са дужностима положајем, способностију и на једну и на другу страну, показује природну вредност, заслуге, уважење и поштовање, по обвези, заслугама стеченим.

Ова је књига корисна за свакога власника или чиновника, без разлике струке и класе, јер описује по природи њихове дужности и по природи уздигнути положај поглавара, власника или чиновника.

Ова је књига корисна за сваког човека,

за сваког Хришћанина без разлике ма ког положаја друштвеног, јер свакога упознаје са дужностима по природним околностима, и дужностима једног наспрам другог, једнога према свима и свију спрам појединаца; јер обухвата у опште све умно развиће: духовно, телесно материјално, грађанско, друштвено и узајамно понашање, кућевне потребе, управе унутрашње и спољашње, једном речју: ведри човечији ум у сваком погледу.

За то препоручујем ову књигу као најкориснију свакоме брату из свију стадежа друштва, као што и сама књига обухвата и колибу и највећу палату и упознаје једнога с другим, објашњава одношаје и дужности једнога наспрам другог по природним обвезама.

Читаоче!

Извини за сваку погрешку, јер је писац без икакве школске спреме. Све наведено потиче из природног осећаја и зрелости ума човечијег.

А. КРИСТИЋ.